

ACTIVITATEA LUI MARȚIAN NEGREA CA PROFESOR LA CONSERVATORUL DIN CLUJ

Prof. univ. dr. VASILE VASILE

Universitatea Pitești și
Universitatea Națională de Muzică București

Vasile VASILE (n. 1941) este profesor universitar asociat la Departamentul de Arte al Universității din Pitești și la Universitatea Națională de Muzică din București, membru al Uniunii Compozitorilor și Muzicologilor din România, deținător al Premiului „Ciprian Porumbescu” al Academiei Române, autor al unor cursuri de istoria muzicii bizantine și de metodica educației muzicale, a șase lucrări de bizantinologie tipărite, a trei cărți de metodica educației muzicale, a cinci cărți de muzicologie, a peste 500 de studii și articole, a zece manuale de educație muzicală, membru în două granturi de muzică bizantină și metodica educației muzicale, finalizate cu două volume de specialitate, publicate în 2012.

REZUMAT

Marțian Negrea se numără printre profesorii primului front de cadre didactice ale Conservatorului din Cluj, calitate în care s-a remarcat nu numai prin ținuta profesională, dar și prin lucrările teoretice și creațiile care l-au impus atenției specialiștilor timpului. În același timp el s-a impus în viața muzicală a Clujului în calitate de dirijor și fondator al viitoarei Societăți Filarmonice, în care a antrenat studenții instituției și profesioniști de la alte instituții de profil. În perioada clujeană el a obținut remarcabile succese profesionale, atât în munca didactică cât și în cea creatoare, beneficiind de prestigioase premii de compoziție *George Enescu* și *Cremer* și a publicat importante studii consacrate unor figuri ilustre ale muzicii românești: Eusebie Mandicevschi, Gheorghe Dima, Ion Căian. Toate acestea fac obiectul unor succinte analize, insistând asupra legăturilor cu puternicul centru cultural în care și-a desfășurat prima parte a vieții. De asemenea, sunt prezentate creațiile lui elaborate în perioada clujeană și care au primit botezul publicului în orașul la a cărui viață cultural-artistică a avut o contribuție însemnată.

Cuvinte cheie: profesor, dirijor, organizator, compozitor, muzicolog, Societatea Filarmonică

Personalitate marcantă a muzicii românești, Marțian Negrea (1893-1973) se numără printre marii ctitori de cultură ai Clujului, oraș în care a activat două decenii, ce pot fi considerate printre cele mai importante din traiectoria sa artistică și creatoare. Numele său este indisolubil legat de cel al Conservatorului, Filarmonicii, Operei, vieții muzicale a orașului, dar și de figuri și de locuri intrate și prin el în harta spirituală românească, fie că este vorba de Ioan Căian, Gheorghe Dima, sau de reperate geografice și spirituale transilvănene, fie că e vorba despre Munții Apuseni sau de Valea Târnavelor. Totodată el rămâne puternic ancorat de viața culturală clujeană și prin legăturile strânse cu reprezentanții ei, în frunte cu Lucian Blaga și Gheorghe Dima.

Recomandarea pentru noul conservator românesc înființat în vechiul centru cultural transilvan era făcută de remarcabilele rezultate obținute la Viena și confirmate și de certificatul de absolvire a cursurilor „într-un timp record” – cum avea să spună mai târziu, într-un material păstrat în fondul documentar din arhiva de la Ariceștii Rahtivani, județul Prahova.

Atracția pentru orașul de la poalele Feleacului era alimentată de dorința de a se pune în slujba noului curent de emancipare culturală, dar și de mai vechile sale legături cu Gheorghe Dima, cel care primise cu deosebit entuziasm sarcina reorganizării instituției (provenind din fostul conservator românesc orășenesc), fiind convins de necesitatea dotării ei în primul rând cu profesori competenți și cu o mare deschidere culturală. Probabil că în virtutea acestei stringente necesități de cadre prestigioase, tânărul Negrea își permitea să-l invite ca profesor în orașul din inima Transilvaniei și pe fostul său dascăl de la Viena, Eusebie Mandicevski. Propunerea îl impresionează puternic pe eminentul muzician vienez de origine bucovineană, unul dintre marii editori muzicali ai Europei, dar venea prea târziu pentru vârsta sa (avea 65 de ani).

Reîntâlnirea cu Gheorghe Dima, acum în fruntea unui tot mai puternic front artistic, îi putea înzeca forțele, tânărul maestru având posibilitatea cunoașterii profunde a creației directorului Conservatorului – al cărui nume îl va purta instituția ctitorită – și a stabilirii unor relații firești între noua muzică românească și cea a predecesorilor.

Există suficiente dovezi că cei doi muzicieni au intrat în relații foarte strânse, ceea ce le permitea cunoașterea reciprocă și chiar discutarea unor probleme pe care le ridica muzica românească în faza afirmării ei europene

și a făuririi unui limbaj propriu, bazat pe experiența multiseclară a poporului român și pe cea a muzicii occidentale. Poate și pentru aceasta tânărul muzician îi va purta lui Gheorghe Dima o vie și nedezmănită recunoștință.

Va vorbi despre el în diferite ocazii, îi va interpreta muzica și se va lupta pentru impunerea ei, folosind-o ca sursă de inspirație chiar în creațiile sale (vezi în primul rând *Divertimentul pentru orchestră*).

În amintirea bunului său îndrumător, îi va ajuta familia rămasă fără sprijin material și moral. Astfel la 18 octombrie 1954, Maria Moga-Dima, fiica muzicianului, îi scria din Brașov, mulțumindu-i pentru „gestul de omagiu și de recunoștință ce se aduce neuitatului nostru părinte și care se răsfrânge în mod atât de binefăcător asupra fiicelor sale”. Probabil că este vorba de repunerea în drepturi a moștenitoarelor artistului, de către obștea muzicienilor. Cu mult înainte, mai exact la 14 iunie 1925, Maria Dima îi scria la Cluj, pe adresa pe care o va păstra mult timp (Andrei Mureșianu, nr. 12), la puțină vreme după dispariția autorului baladei pentru bas, mezzosoprană, cor mixt și pian/orchestră *Mama lui Ștefan cel Mare*, aceste emoționante rânduri: „Din inimă îți mulțumim noi toți pentru dragostea ce i-ai arătat și în boală și mai cu seamă înainte, când, din felul D-tale de a fi lui așa simpatic (...) l-ai înviorat și înveselit de multe ori pe iubitul nostru decedat”. Ambele scrisori autografe se găsesc în fondul arhivistic „Marțian Negrea”, păstrat de nora și nepoata muzicianului – Miruna, în casa din Ariceștii-Rahtivani de lângă Ploiești, cărora le aducem pe această cale cuvenitele mulțumiri pentru încredințarea materialelor necesare întocmirii unei monografii a muzicianului, ce-și așteaptă suportul financiar pentru tipărire, având deja avizul Uniunii Compozitorilor și Muzicologilor.

Deci, în cel de-al treilea an de funcționare a noii instituții clujene, își face apariția la catedra de armonie și contrapunct Marțian Negrea. El se adaugă noii generații chemată să consolideze temeliile puse de Gheorghe Dima: Dimitrie Popovici-Bayreuth (canto), Ion Scarlatescu (teorie), Ilie Sibianu (pian), Ana Voileanu-Nicoară (pian), Augustin Bena (teorie-solfegii), Remus Cionca (vioară). Împreună cu el pășeau în tânără instituție muzicală transilvăneană Lya Pop, la canto și Jean Bobescu, la vioară, acesta din urmă sosind în Ardeal după stagiul său ieșean și de la Chișinău, intrat în mai vechile noastre preocupări [21, p. 149-199].

Așadar, debutul în cariera pedagogică se realizează sub oblăduirea lui Gheorghe Dima, care îi îndrumase în multe perioade de timp și pregătirea componistică. La 1 iulie 1922 se înscrie la concursul pentru ocuparea Catedrei de contrapunct și compoziție și la 30 septembrie se aprobă de către minister numirea lui ca profesor suplinitor al instituției artistice clujene.

Decizia nr. 973 din 1923 a aceluiași minister îi acordă titlul provizoriu – conform uzanțelor vremii. Va fi definitivat la 6 septembrie 1926, prin actul semnat din partea Ministerului Instrucțiunii de poetul Ion Minulescu, după ce la 1 noiembrie 1925 fusese numit de rectorul Augustin Bena, diriginte al claselor de teorie și compoziție.

Din lipsă de cadre specializate este nevoit să predea și cursurile de forme muzicale, teoria instrumentelor, muzică de cameră și ansamblu orchestral. Seriozitatea cu care a privit aceste discipline încredințate suplimentar se poate vedea și din viitoarele cursuri litografiate, puse cu generozitate la dispoziția tineretului studios.

Sub conducerea sa încep concertele formațiilor instituției clujene, pentru a căror organizare militase și Gheorghe Dima. Un afiș anunță pentru 11 iunie 1925, în sala Teatrului Național din Cluj, producția de fine de an a elevilor Conservatorului local, în care orchestra, dirijată de tânărul maestru, Marțian Negrea, prezenta uvertura beethoveniană *Coriolan* și *Cântecul destinului* de Johannes Brahms.

La interpretarea acestei din urmă creații participa și corul instituției de învățământ artistic din orașul de pe Someș, organizat de același entuziast profesor. După informația pianistei Ana Voileanu-Nicoară [28, p. 130], preluată de Constantin Zamfir [29, p. 141], aceasta a fost ultima lucrare corală studiată de formația pregătită de Dima, dar pe care el nu a mai putut să o prezinte în concert din cauza bolii, lucrarea fiind preluată la finele anului școlar 1924-1925 de tânărul Marțian Negrea.

Legăturile sufletești și artistice dintre cei doi muzicieni, unul aflat la sfârșitul, iar celălalt la începutul carierei, permit acest transfer. Nu trebuie uitat că tânărul muzician se bucura de o prețuire deosebită în ochii maestrului și directorului său, care l-a recomandat pentru un ajutor de creație [29, p. 173].

Ascensiunea sa va continua cu angrenarea în viața artistică a orașului, dornic să-și făurească un climat cultural și artistic pe măsura entuziasmului vremii.

În luna mai 1926, numele lui Negrea apare pe un afiș care ne interesează în mod cu totul deosebit pentru urmărirea activității sale organizatorice și interpretative. Este concertul Filarmonicii care poartă deja numele ctitorului, Gheorghe Dima, cu *Suita* lui Claude Debussy, *Idila Siegfried* de Wagner și *Preludiile* lui Liszt, presa consemnând că „D-lui Marțian Negrea, dirijorul, îi revine partea cea mai mare de merit pentru această audiție muzicală. Compozitor inspirat, profesor distins al Conservatorului din localitate, d-sa este și un inteligent mânuitor al baghetei de dirijor. Pentru această din urmă calitate, Filarmonica «Gh. Dima»” îi va fi un bun prilej de perfecționare” [2, p. 390].

Reținem, deci, că la mai puțin de un an de la moartea ctitorului conservatorului clujean, unul dintre cei mai tineri colegi ai săi are inițiativa întemeierii unei filarmonici care nu numai să continue eforturile incipiente ale lui Dima, dar și să-i poarte numele.

Debutul său dirijoral nu a fost, totuși, prea de bun augur. Dirijorul Eugen Pricope redă destăinuirile muzicianului, pe care l-a avut ca îndrumător la București, cuvinte referitoare la felul cum a apărut prima dată în fața orchestrei, în *Samson și Dalila*, într-un spectacol al Operei Române din Cluj: „E ușor să oferi asemenea posibilități ce echivalează cu îmbrâncirea în apă a unui neînotător [19, p. 27].

Nedispunând, așadar, de o pregătire specială pentru această activitate, dirijorul declară la capătul celălalt al activității sale: „Nu știu cum am scos-o la capăt, mă țineam după orchestră... Sunt întâmplări care îți pot tăia elanul pentru o viață întreagă” [19, p. 28].

Este astăzi o certitudine că elanul debutantului nu numai că nu a fost tăiat, dar s-a amplificat și în felul acesta se pune în slujba fondării viitoare și încă îndepărtatei filarmonici clujene, care va străluci peste decenii, sub conducerea lui Antonin Ciolan, o altă figură ilustră a Clujului muzical, a cărui viață și activitate am conturat-o recent și-și așteaptă momentul pentru a ieși la public [23].

Așa cum am arătat deja, într-un articol publicat în presa clujeană din anul aniversării centenarului nașterii compozitorului [22, p. 5], Negrea va conduce destinele acestei instituții timp de 13 ani.

Deocamdată el trebuie să înfrunte, ca și colegul său ieșean în bătrânul oraș moldav, avatarurile acestei munci nesuținute oficial, ci doar prin entuziasmul unui colectiv dornic să aducă concitadinilor bucuria marii muzici.

Împreună cu instrumentiștii și câțiva soliști ai Operei, organizează concerte vocal-instrumentale în oraș, în diferite școli.

Orchestra pe care o conduce omagiază centenarul titanului de la Bonn, interpretând sub conducerea lui Marțian Negrea *Missa Solemnis* și *Christos pe muntele Măslinilor*. Societatea filarmonică interpretează sub conducerea aceluiși dirijor *Simfonia a IV-a*, uvertura *Leonora nr. 3* și *Concertul în Do major* (solistă – pianista Ana Voileanu), remarcându-se la șeful de orchestră „precizie, sobrietate” [7].

În cel de-al doilea concert comemorativ, ce se va organiza peste două săptămâni, Marțian Negrea prezintă clujenilor, în fruntea aceleași orchestre, *Simfonia a V-a*, *Simfonia a VII-a* și *Concertul pentru vioară în Re major* (solist – Keller).

Detalii despre calitatea interpretărilor orchestrei conduse de Marțian Negrea aflăm din revista „pentru probleme sociale și economice”, „Societatea de mâine”: „Rareori se oferă un program așa de bine echilibrat ca cel compus de d-nul Marțian Negrea, cu prilejul concertului simfonic al societății de muzică Gh. Dima” [1, pp. 467-468].

În program figura uvertura *Coriolan*, *Eglogue* de Rabaud și *Simfonia a III-a* de Brahms, punctul culminant fiind considerat *Rapsodia a II-a* de George Enescu, „mai ales că la Cluj e pentru prima oară când se joacă (sic!) din maestrul nostru bucăți simfonice” [1, pp. 467-468]. Cronica reține că reușita concertului a fost asigurată în primul rând de bagheta destoinicului dirijor și de orchestra Operei, care are elemente valoroase pentru alcătuirea unui ansamblu simfonic ce va prinde viață din entuziasmul și munca profesorului clujean.

Marțian Negrea va reedita la Cluj rețeta preconizată la Iași de Teodor T. Burada, cu concertele populare, organizate în iarna anului 1927, asemenea manifestări fiind primite cu multă simpatie și interes, deopotrivă de presa locală și de public. De aceea, nu ne miră să descoperim în presa epocii și asemenea aprecieri necesare pentru reconstituirea figurii animatorului și interpretului: „Sub bagheta destul de energică a d-lui M. Negrea diversele talente și-au găsit diapazonul unitar” [3, p. 128].

Putem deduce din această aserțiune că orchestra simfonică clujeană nu era alcătuită exclusiv din elementele de la Opera Română, ci erau antrenați și elevii mai talentați ai Conservatorului.

Autorul primului studiu monografic dedicat lui Negrea amintește și de laurii pe care artistul îi păstra încă la data reconstituirii traseului vieții,

fiind dăruți în urma uneia dintre memorabilele manifestări muzicale. Pe ei se putea citi: „6 III/1927, Maestrului Marțian Negrea cu prilejul Centenarului Beethoven, elevii Conservatorului din Cluj” [19, p. 28].

Sigur că tânărul director artistic și prim dirijor al Societății filarmonice se baza pe avantajul existenței în Cluj a unei instituții de spectacole lirice, urmărind extinderea paletelor vieții muzicale și spre domeniul simfonic, crezând în necesitatea ca cele trei instituții artistice (Opera Română, Filarmonica și Conservatorul) să-și conjuge eforturile pentru promovarea culturii. El pare a fi cel mai potrivit element de legătură între aceste instituții cu profil muzical, apărând ca profesor, dirijor la Conservator și la Operă și ca director al orchestrei filarmonice, apoi ca director artistic al acestei instituții muzicale (1927-1940).

Cu prilejul împlinirii a 140 de ani de la moartea lui Mozart, în 1931, Negrea a organizat un festival cuprinzând lucrări ale genialului muzician: uvertura operei *Flautul fermecat*, *Simfonia nr. 40 în sol minor* și unul din concertele pentru pian (solistă – Ana Voileanu), iar la 15 mai dirijează *Bastien și Bastienne*, *singspiel*-ul mozartian într-un act, cu interpreți, coriști și membri ai orchestrei recrutați din rândul tinerilor conservatoriști.

Din anul 1935, tânărul dirijor ia inițiativa prezentării unor lucrări românești în cadrul fiecărui concert simfonic. Începutul îl face „un poem simfonic propriu” (probabil *Fantezia simfonică*, premiată în 1921 la concursul „Enescu”) remarcându-se „la pupitru compozitorul profesor Marțian Negrea, a cărui competență nu mai e nevoie să o relevăm din nou” [27, p. 75].

Această activitate dirijorală în fruntea orchestrei clujene va continua până la izbucnirea celui de-al Doilea Război Mondial și ea se va extinde cu timpul, cuprinzând și alte manifestări cum ar fi cele amintite de Ana Voileanu-Nicoară. Pianista parcurge împreună cu eminenta cântăreață de lieduri, Veturia Ghibu, vasta literatură a genului: Brahms, Wolf, Brediceanu, Negrea.

„Performanța celor trei concerte de muzică vocală românească, oferite de noi publicului clujean în 1928 – și în care figurau și lucrări de Marțian Negrea – este probabil unică în anele concertistice românești” – își amintește eminenta pianistă [26, p. 101].

Împreună cu Școala romano-catolică de muzică din localitate va prezenta *Stabat Mater* de Pergolesi, *Missa în do*, *Missa brevis* și *Requiemul* de Mozart, *Missa Papae Marcelli* de Palestrina ș.a.

Toate acestea îl vor ajuta mai târziu în conceperea propriei lucrări, *Recviemul-parastas*, scris însă într-un stil cu totul aparte, așa cum am arătat în urmă cu două decenii [24, p. 61-69], lucrare investigată recent și de Adrian Pop [18].

La 31 septembrie 1931, este numit de Ministerul Instrucțiunii, Cultelor și Artelor membru în consiliul de administrație al Operei Române din Cluj și va intra și în componența consiliului superior al Academiei de Muzică, alături de Zaharia Bârsan, Flor Breviman, Ionel Crișan, Ecaterina Fotino ș.a., așa cum se poate vedea și din recenta monografie a Operei din Cluj [12].

Făcând parte din consiliul de administrație și din comitetul de lectură al Operei, Negrea apare și la pupitrul acestei instituții, ca șef de orchestră în spectacolele cu *Samson și Dalila*, *Faust*, *Coppelia*, *Pescuitorii de perle* etc.

Apariția de la Operă îi atrage „elogii pentru înțelegerea cu care a dirijat spectacolul” lucrării lui Bizet, regizat de Nicolae Bretan, care s-a bucurat de un real succes [13, p. 1].

Nu vom intra în detaliile colaborării dintre acești doi artiști clujeni, ele făcând obiectul altui studiu monografic ce-și așteaptă publicarea, dar vom aminti reîntâlnirea lor în montarea operei lui Negrea, *Păcat boieresc*, de către autorul operei *Horia*, regizor al scenei lirice clujene timp de aproape trei decenii.

La încercarea de reconstituire a celor mai importante repere ale activității interpretative, dirijorale, desfășurate de Marțian Negrea la Cluj, trebuie amintită și reputația de folclorist, Brediceanu remarcându-l printre cei care „s-au așternut pe culegeri”, dându-și seama că noua creație românească trebuie să-și aibă „adânci rădăcini în folclorul muzical” [9, p. 11].

Această reputație ne este confirmată și de faptul că Sabin Drăgoi, ajuns la definitivarea colecției și studiului însoțind cele 303 *Colinde*, îl caută la Cluj pe Negrea pentru a-i cere părerea – așa cum reține și Nicolae Rădulescu, biograful autorului *Năpastei* [11, p. 46], operă învecinată cu *Păcat boieresc*, atât din punctul de vedere al concepției cât și ca tematică, desprinsă din lumea rurală, a lui Caragiale și Sadoveanu.

Toate aceste activități o completează pe cea de profesor la Conservator. Cartea sa de muncă pe parcursul a douăzeci de ani nu înregistrează decât aceste date: 1 septembrie 1921 – profesor suplinitor,

1923 – profesor titular provizoriu, 1926 – profesor titular definitiv, 1928 – prima gradație, 1932 – a doua gradație, 1936 – a treia gradație.

Mai trebuie să amintim că a onorat și postul de profesor de muzică în cadrul Seminarului pedagogic din Cluj.

Ca o încununare a tuturor acestor activități și a prestației sale profesionale, în 1936 a fost ales rector al Conservatorului din Cluj. Detaliile alegerii în această înaltă calitate le aflăm din scrisorile lui și ale lui Augustin Bena, adresate lui George Breazul, care ocupa atunci funcția de inspector general al învățământului secundar din cadrul Ministerului Instrucțiunii, activitate detaliată în recenta monografie în curs de publicare la Editura Muzicală. La 15 noiembrie, respectiv 16 noiembrie 1936, ambii îi cereau sprijin pentru ocuparea postului (Negrea pentru că Bena nu vroia să-i dea formele către Minister în vederea numirii, Bena pentru că cerea ajutor să rămână în continuare). Din ambele scrisori înțelegem că Negrea obținuse zece voturi, iar Bena opt, două fiind acordate lui Simonis [8, p. 507-509].

Știrea numirii ca rector este preluată și de revista bucureșteană „Muzică și Poezie”, care anunță că „profesorul Marțian Negrea, distinsul compozitor și colaborator al revistei noastre a fost ales rector al Academiei de muzică din Cluj, întrunind majoritatea absolută a voturilor colegilor săi” [5, p. 29].

Nu se cunosc detaliile prelungirii mandatului lui Bena și ale refuzului numirii lui Negrea în fruntea instituției de învățământ artistic clujean.

Se știu în schimb avantajele creatorului: premiul I la concursul de compoziție „George Enescu” – 1938, pentru *Rapsodia română nr. 1*, suita simfonică pentru orchestră *Povești din Gruși*, dirijată de George Enescu în 1943, premiul *Cremer* – 1940, pentru colinda-passacaglie *Ferice de el*, studiile despre Eusebie Mandicevschi [14, pp. 15-17], Gheorghe Dima [15, pp. 11-12], monografia lui Ioan Caioni [14], sinteza muzicii românești contemporane [17, pp. 585-588], culegerile de folclor din Vorumloc, Poiana Sibiului și Banat [6], culegerile de lieduri pe versuri de Lucian Blaga tipărite mai târziu, după definitivarea lor.

Înainte de a contura activitatea creatoare desfășurată la Cluj, se cuvin menționate alte două aspecte vizând momentele marcante ale vieții omului și profesorului Marțian Negrea.

În 1922 se căsătorește cu învățătoarea Cornelia Socol, născută în 1894, în Petroșani. Tot la Cluj trăiește bucuria venirii pe lume a celor trei copii pe care și-i botează după vechiul sistem ardelenesc, cu nume intraductibile în limba maghiară, nume combinate însă cu un altul străvechi românesc: Nicolae-Marian (6 ianuarie 1924), Sorin-Zeno (10 decembrie 1925) și Alexandru-Radu (25 mai 1927). Și-a dorit din toată inima o fiică, pe care, neavând-o, a suplinit-o soția fiului mijlociu și apoi fiica acestora, Miruna, nepoata artistului, în prezent profesoară de pian la Ploiești și depozitara arhivei muzicianului.

În pofida acestor drumuri aparent drepte și scutite de ocolișuri, muzicianul are de înfruntat zguduirile crizelor epocii. Prin 1929 rămâne fără catedră, ajungând într-o situație materială atât proastă, încât trebuie „să mă despart și de cărțile acestea care îmi sunt atât de dragi” [8, p. 133] – cum îi scria la 23 aprilie 1929 lui George Breazu, interesat de cumpărarea acestora. Cărțile în discuție, pe care le ceda lui Breazu, considerat ca fiind „singurul care te ocupi cu *Paleografia*” merită a fi amintite pentru că stătuseră la baza documentării compozitorului în muzica bizantină: *Anastasimatarul* lui Macarie, tipărit la Viena în 1823, *Irmologhionul* aceluiași reformator al muzicii psaltice din țara noastră, tipărit în același an, tot la Viena, *Antologhionul* de la Neamț – 1840, *Noul Anastasimatar*, tipărit în 1854 și *Antifonarul* din 1853.

Activitatea sa didactică se împletește în mod armonios cu cea de elaborare și publicare a unor tratate de strictă necesitate pentru viitorii compozitori. El știe cel mai bine care este quantumul cunoștințelor teoretice și practice ale celor ce vor reprezenta viitorul muzicii românești. De aceea, face propuneri concrete pentru îmbunătățirea sistemului de formare a acestora. La 21 iunie 1931, propunea ca elevii Conservatorului să urmeze alături de cursul *Principii și armonie*, timp de doi ani cursul de *Contrapunct și fugă* și cel puțin un an de *Compoziție*. De asemenea, propunea să li se dea ocazia să conducă ansamblul coral și cel orchestral, iar pe lângă orele de practică pedagogică să poată asista ca auditori la clasele de pian, vioară și canto. În felul acesta se poate asigura o pregătire multilaterală profesională viitoarelor cadre didactice ce vor preda muzica și vor deveni animatorii și organizatorii vieții muzicale.

În 1925 litografiase la Cluj *Tratatul de instrumente muzicale*, prima lucrare de acest gen în limba română, iar în 1932 primul *Tratat de forme muzicale*, publicat în 1937, de tipografia lui Ioan Kiraly. Tot la Cluj se

înregistrează gestația *Tratatului de armonie*, litografiat la București, după cursul lui Alexandru Pașcanu și apoi tipărit, precum și a *Tratatului de contrapunct și fugă* – cărți de căpătâi pentru învățământul nostru muzical.

Conferințele sale, ținute la Conservator și în alte așezăminte de cultură clujene, încearcă să suplinească absența unor lucrări muzicale de strictă necesitate. O vom aminti doar pe cea intitulată *Impresionism și expresionism*, reluată și la București, a cărei ciornă nedată se păstrează în arhiva familiei.

Dintr-o corespondență cu George Enescu aflăm că Negrea era considerat cel mai potrivit conducător al unui proiectat post de radio la Cluj. Iată conținutul integral al scrisorii maestrului din 15 iunie 1935, adresată compozitorului clujean, păstrată în fondul documentar al familiei:

„Stimate Domnule Negrea,

Colegul nostru, Alfred Alessandrescu n-a aflat încă nimic despre înființarea unui post de radio la Cluj. Însă și el și eu suntem de acord pentru a găsi că nu poate fi mai nimerit director muzical al acestui post decât D-ta pentru care noi toți colegii D-tale avem cea mai sinceră stimă. Eventual, te rog, arată aceste cuvinte cui de drept, dacă modesta mea părere îi interesează. Îți urez noroc bun și sper că administrația Radio va avea ideea fericită să-ți ofere acest titlu. Până atunci crede, te rog, în colegialele și (cuvânt indescifrabil, n. n. – V. V.) mele sentimente. George Enescu”.

Dacă Viena înregistrase debutul componistic al tânărului descins de pe plaiurile Târnavelor, Clujul va fi leagănul dezvoltării sale creatoare. Aici prietena și colega sa, pianista Ana Voileanu, va prezenta în primă audiție *Sonatina*, partitura ajunsă și în mâinile lui Enescu, așa cum ne confirmă o scrisoare din 2 iulie 1924 a lui Rogoza – profesor interesat de catedra de clarinet de la Conservatorul clujean. În acest scop îi scria autorului *Sonatinei*, anunțându-l că „am fost rugat de maestrul Chiriac (sic!) să dau partitura de pian (compoziția D-tră) maestrului Enescu, cu care am vorbit mult de D-tră, fiind foarte încântat”.

Încă în 1922, creația lui Negrea era luată în considerație de muzicienii vremii, *Fantezia simfonică* fiind premiată la concursul *Enescu*. Cu ocazia premierii, Negrea îl cunoaște personal pe Enescu și prietenia dintre ei va dovedi o trăinicie nedezmănițită și dezinteresată.

Cea mai autentică dovadă de prețuire a creației lui Negrea de către Enescu o găsim în interpretarea unor lucrări și în admirația pe care o nutrea pentru stilul propriu al muzicianului clujean, ce așeza temelii solide limbajului noii școli muzicale românești. *Rapsodia I*, născută tot la Cluj, obținea premiul I la același concurs în 1938, împreună cu *Nunta în Carpați* a lui Paul Constantinescu, iar suita *Povești din Gruși*, scrisă tot în orașul de la poalele Feleacului, va fi prezentată publicului de George Enescu în 1943 și apoi, la 23 aprilie 1945, în concertul festiv pentru sărbătorirea a 25 de ani de la înființarea *Societății Compozitorilor Români*.

Tot la Cluj, în 1934, va trăi bucuria premierei singurei sale lucrări vocal-dramatice, *Păcat boieresc*, pe care el însuși o va dirija, conform tradiției ce se statornicea la Opera Română de aici. Revista bucureșteană „Muzică și Poezie”, în numărul 7 din 1936, îi publică piesa pentru pian *Din munți*.

Sigur că tot în perioada clujeană apar primele semne ale viitoarelor sale lucrări: *Rapsodia română nr. 2*, suita *Prin Munții Apuseni*, *Cvartetul de coarde*, *10 Cântece pe versuri de Lucian Blaga*, corul *Păstorița* pe versuri de Coșbuc, definitivat în perioada bucureșteană a activității sale.

Dacă este greu, poate chiar imposibil, de realizat o distincție netă între perioada clujeană și cea bucureșteană a lui Marțian Negrea, apartenența sa spiritualității transilvănene este o certitudine confirmată și de sursele literare la care apelează (Blaga, Coșbuc, Zaharia Bârsan ș.a.) de subiectele care-l inspiră și mai ales de materialul muzical topit în creația sa. Așa cum arătam în urmă cu două decenii [23], sursele arhaice domină întreaga operă a compozitorului, fie că este vorba de subiecte de talia celui oferit de Sadoveanu, fie de melosul popular, pentru prelucrarea căruia este un maestru neîntrecut, fie de cel de sorginte bizantină generator al amintitului *Recviem-parastas*, bazat pe melodiile tradiționale ale înmormântării ortodoxe, practicate în catedrala arhiepiscopalească din Sibiu ș.a.m.d.

Încă din 1926, Tiberiu Brediceanu îl încadra pe Marțian Negrea între „compozitorii Transilvaniei aparținători generației celei mai nouă” [9, p. 11], după Gheorghe Dima, Iacob Mureșianu, Ion Vidu ș.a.

Revista la care colabora și care-i urmărea îndeaproape activitatea anunța trei concerte de muzică românească la Praga, în programul cărora figurau, alături de lucrări de Enescu, Jora, Golestan, Rogalski, Mihalovici și cele ale lui Negrea [4, p. 30]. Are deci dreptate muzicologul Octavian Lazăr Cosma să-l încadreze pe Negrea, alături de Enescu, Jora, Drăgoi,

Constantinescu, Andricu, printre „cei mai importanți compozitori din prima parte a veacului nostru” [11, p. 2].

Deși mutată la București și scriind deci de la distanță despre viața muzicală a metropolei noastre, „Societatea de mâine” prin pana lui V. Copilu-Cheatră, în retrospectiva activităților muzicale ale Clujului, numește trei personalități reprezentative ale orașului: scriitorul Ion Agârbiceanu, Negrea și Ghidionescu (este vorba de Grigore Ghidionescu, pianist concertist, doctor în științe economice și juridice din Cluj) [10, pp. 62-64].

Cele trei personalități erau considerate între stâlpii de susținere a vieții muzicale a orașului de pe Someș.

În corespondența primită la Cluj se găsește și adresa din 18 decembrie 1931 a Direcției presei și informațiilor din Președinția Consiliului de Miniștri, prin care Negrea este informat că în Bulgaria va apărea un lexicon muzical, în care un capitol va fi rezervat muzicii românești și i se cer informațiile necesare privind activitatea și creația sa. Este o dovadă din acea vreme că muzicianul era considerat, oficial, un artist reprezentativ al țării.

La 13 martie 1942, *Deutsches Wissenschaftliches Institut Rumaenien* publica o succintă prezentare a istoriei muzicii românești, printre portretele reprezentanților săi cei mai străluciți aflându-se și cel al lui Marțian Negrea.

Sunt doar câteva dintre dovezile faptului că muzicianul era considerat un reprezentant al artei sunetelor din țara noastră încă înainte de perioada bucureșteană.

BIBLIOGRAFIE

- [1] * * *, *Al doilea concert simfonic al filarmonicii „Gh. Dima”*, în „Societatea de mâine”, Cluj, An III, nr. 325-326, 20-27 iunie 1928, pp. 467-468
- [2] * * *, *Concertul filarmonicii „Gh. Dima”*, în „Societatea de mâine”, Cluj, An III, nr. 21 și 22, 23 și 30 mai 1929, p. 390
- [3] * * *, *Cronica muzicală Festivalul Mozart*, în „Societatea de mâine”, Cluj, An VIII, nr. 5, 15 martie 1931, p. 128
- [4] * * *, „Muzică și Poezie, Teatru și Plastică”, București, An II, nr. 5, martie 1936, p. 30.
- [5] * * *, *Știri din țară*, în „Muzică și Poezie, Teatru și Plastică”, București, An II, nr. 2, decembrie 1936, p. 29
- [6] * * *, *30 de cântece din comuna Vorumloc, județul Târnava Mare, 34 Melodii din Vorumloc, Târnava Mare, 32 Dansuri din Poiana Sibiului. 32 Melodii populare din Banat și Ardeal*,

Doine și cântece din diferite regiuni, toate aflate în arhiva institutului de Etnografie și Folclor din București, nr. inv. 20.

- [7] A., *Festivalul Beethoven*, în „Patria”, Cluj, An IX, nr. 48, 9 martie, 1927, p. 3
- [8] BREAZUL, **George**, *Scrisori și documente*, vol. I, Ediție îngrijită și adnotată de Titus Moisescu, Prefață de Gheorghe Firca, București, Editura Muzicală, 1984
- [9] BREDICEANU, **Tiberiu**, *Muzica și compozitorii români ai Transilvaniei, Conferință ținută la 14 noiembrie 1926 în Sala eparhială, Chișinău*, Tipografia Eparhială „Cartea românească”, 1926, p. 11.
- [10] COPILU-CHEATRĂ, **V.**, *Clujul muzical*, în „Societatea de mâine”, București, An XVII, nr. 2, aprilie-mai-iunie 1940, pp. 62-64
- [11] COSMA, **Octavian Lazăr**, *Coordonate ale muzicii românești contemporane*; în „Muzica”, București, An XIX, nr. 7, iulie 1969, p. 2
- [12] COSMA, **Octavian Lazăr**, *Opera Română din Cluj*, vol. 1, Editura Charmides, Bistrița, 2010
- [13] MARTALOGU, **T.**, *Pescuitorii de perle dirijat de Marțian Negrea*, în „Patria”, Cluj, An XVI, nr. 288, 15 decembrie 1934, p. 1
- [14] NEGREA, **Marțian**, *Dr. Eusebiu Mandicevschi Amintiri personale*, în „Muzică și Poezie”, Revista Filarmonicii, București, An I, nr. 7, mai 1936, pp. 15-17
- [15] NEGREA, **Marțian**, *Gheorghe Dima în „Muzică și Poezie, Teatru și Plastică”*, București, An II, nr. I, 1 noiembrie 1936, pp. 11-12.
- [16] NEGREA, **Marțian**, *La musique contemporaine en Roumanie*, extras din „Revue internationale des études balkaniques”, Tom IV, 1936, pp. 585-588
- [17] NEGREA, **Marțian**, *Un compozitor român ardelean din sec. al XVII-lea, Ioan Caioni (1629-1687)*, Scrisul românesc, Craiova, 1941.
- [18] POP, **Adrian**, *Recviemul românesc*, Editura MediaMusica, Cluj-Napoca 2005
- [19] PRICOPE, **Eugen**, *Marțian Negrea*, exemplar dactilografiat, 1959, Biblioteca Uniunii Compozitorilor și Muzicologilor, București, nr. inventar 8867 M, p. 27
- [20] RĂDULESCU, **Nicolae**, *Sabin V. Drăgoi*, București, Editura Muzicală, 1971, p. 46
- [21] VASILE, **Vasile**, *Activitatea muzicală ieșeană în anii primului război mondial*, în „Marile evenimente istorice ale anilor 1848 și 1918 și muzica românească”, București, Editura Muzicală, 1979, pp. 149-199
- [22] VASILE, **Vasile**, *Centenar Marțian Negrea*, în „Tribuna”, Cluj, Serie nouă, An V, nr. 11, 18-24 martie 1993, p. 5
- [23] VASILE, **Vasile**, *Profiluri de muzicieni români*, vol. III (Alexandru Podoleanu, Basil Anastasescu, Antonin Ciolan), lucrare achiziționată de Uniunea Compozitorilor și Muzicologilor și propusă pentru tipar Editurii Muzicale.
- [24] VASILE, **Vasile**, *Recviemul-parastas de Marțian Negrea*, în „Muzica”, București, Serie nouă, An IV, nr. 3, iulie-septembrie 1993, pp. 61-69
- [25] VASILE, **Vasile**, *Surse arhaice în creația lui Marțian Negrea – comunicare susținută la simpozionul organizat de Uniunea Compozitorilor și Muzicologilor, cu ocazia centenarului nașterii muzicianului*, București, 25 ianuarie 1993. Publicată în „Transilvania”, Sibiu, serie nouă, An XXXIV(CX), nr. 9/2005, pp. 75-76
- [26] VOILEANU-NICOARĂ, **Ana**, *Chipuri și mărturii*, București, Editura Muzicală, 1971
- [27] VOILEANU-NICOARĂ, **Ana**, *Cronica muzicală a Clujului*, în „Societatea de mâine”, Cluj, An XIII, nr. 3 și 4, martie-aprilie 1935, p. 75

- [28] VOILEANU-NICOARĂ, **Ana**, *G. Dima. Viața și opera*, București, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, 1957
- [29] ZAMFIR, **Constantin**, *George Dima muzician și om de cultură*, București, Editura Muzicală, 1974